לא ליטמו מגבן אלמה תנן *כלי חרס וכלי נתר טומאתן שוה: ①מיטמאין ומטמאין מאויריהן, ②ומיטמאין מאחוריהן, ואין ③מיטמאין מגביהן, ושבירתן מטהרתן: כלי נתר וכלי חרס הוא דטומאתן שוה אבל מידי אחרינא לא? ①אמרי *כיון °דכי נשתברו יש להם תקנה ⓟשוינהו ככלי מתכות אלא מעתה יחזרו לטומאתן ישנה ככלי מתכות *דתנן כלי מתכות פשוטיהן ומקבליהן טמאין, נשברו טהרו, חזר ועשה מהן כלים חזרו לטומאתן ישנה ואילו גבי כלי זכוכית תנן *כלי עץ וכלי עור וכלי עצם וכלי זכוכית *פשוטיהן טהורין ומקבליהן טמאין, נשברו טהרו, חזר ועשה מהן כלים מקבלין טומאה מכאן ולהבא *מכאן ולהבא אין למפרע לא? טומאת כלי זכוכית דרבנן, וטומאה ישנה דרבנן, בטומאה דאורייתא אחיתו בה רבנן טומאה, בטומאה דרבנן לא אחיתו לה רבנן טומאה, פשוטיהן מיהא ליטמא דהא פשוטי כלי מתכות דאורייתא נינהו? °עבדי בהו רבנן *היכרא כי היכי דלא לשרוף עלייהו תרומה וקדשים

רב

טז:

מין אדמה לבנה

מקום חקק בית מושבם

כולל זכוכית

תרוץ

לזכוכית

דזכוכית ככלי מתכות

רשי

עולם ככלי מתכת דמי

כמו במתכת

טומאה ישנה

כמו זכוכית

דזכוכית

(דהוי דרבנן אחת)

רשי

נתר. מין אדמה לבנה: **מיטמאין ומטמאין מאוירן.** נתלית טומאה באוירן נטמא מן האויר חזר ותלה אוכלין באוירן מטמאין את האוכלים ואע״פ שלא נגעו טמא דכתיב כל אשר בתוכו יטמא ואפי׳ מלא חרדל שאין נוגע בדפנותיו אלא הסמוך לדפנות: **ומיטמאין מאחוריהן.** אם נכנס טומאה לתוך אחוריהן מבחוץ במקום חקק בית מושבם כדרך שעושין לכלי עץ: **ואין מיטמאין מגבן.** דכתיב אל תוכו: **יש להן תקנה.** להתיכן ולחזור ולעשותן כלים: **לטומאתן ישנה.** אם נטמאו ונקבו וטהרו וחזר ועשה מהן כלים יחזרו לטומאתן להצריכן טבילה הואיל וככלי מתכות נינהו: **טהרו.** דאינה כלי: **חזרו לטומאתן ישנה.** לקמיה מפרש טעמא: **פשוטיהן טהורים.** דאיתקש עץ ועור לשק דיש לו בית קבול וכלי עצם איתקש לעץ ועור בפרשת מדין (במדבר לא) כל בגד וכל כלי עור וגו׳ ואמרי׳ בהכל שוחטין (חולין דף כה:) להביא דבר הבא מן העזים מן הקרנים ומן הטלפים וכלי זכוכית לקמן מפרש טעמא אמאי פשוטיהן טהורים מאחר דדמו למתכות: **וטומאה ישנה.** שיחזרו לה מאחר שטהרו ממנה, דרבנן היא כדלקמן בהילכתא: **בטומאת כלי מתכות דאורייתא.** גזור טומאה ישנה אבל בכלי זכוכית דעיקר תחילת טומאתו ליתא אלא מדרבנן לא גזרו טומאה ישנה: **פשוטיהן מיהא ליטמא.** ככלי מתכות דהא פשוטי כלי מתכות דאוריי׳ וכיון דדכוותייהו שוינהו ליטמא דליכא לשנויי בהא כדשני׳ בטומאה ישנה: **עבדי רבנן היכרא.** בטומאת כלי זכוכית וחילקו בה מטומאה דאורייתא להודיע שהיא מדבריהם ולא ישרפו עליה תרומה וקדשים דלא שרפי תרומה משום טומאה דרבנן בר מן ו׳ ספיקות (לעיל דף טו:):

לעולם

מטהרין לגמרי משום דחשיבי להו ככלי חרס דאמרי׳ בתוספתא כלי חרס שטיהר שעה אחת שוב אין לו טומאה לעולם דא״כ מנלן דרבי מאיר אזיל בתר מעמיד דילמא לאו מדין כלי מתכות מטמא ליה אלא משום דאזיל לטעמיה דאית ליה בתוספתא דכלים דכלי חרס שטיהר שוב יש לו טומאה דתניא התם שולי המחצין ושולי הפחתים וקרקרות הכלים ודופנותיהן כו׳ שיפן ועשאן כלים ממלאין בהן כו׳ ומקבלים טומאה מכאן ולהבא דברי ר׳ מאיר וחכמים אומרים כל כלי חרס שטיהר שעה אחת שוב כו׳ ורבינו שמואל גריס ור״מ היא דחשיב סתימה מעלייתא ולא גריס דאמר הכל הולך אחר המעמיד ומפרש דפליגי ר״מ ורבנן בהכי דר״מ חשיב ליה סתימה מעלייתא ורבנן לא חשיבי להו סתימה מעלייתא הלכך מטהרים לגמרי ודכ״ע אי הוה סתימה מעלייתא הוה אזלינן בתר מעמיד הלכך לר״מ יש לו טהרה במקוה*:

אלא מעתה לא ליטמאו מגבן. וה״ה דה״מ למימר וליטמאו מאוירן וכי משני דהא דמיטמאו מגבן מפני שנראה תוכן כברן לא מצי למיפרך אכתי ליטמאו מאוירן דאיכא למימר אה״נ והא דלא תני בהדי נתר וכלי חרס משום דכלי זכוכית מיטמי מגבן:

לא ליטמאו מגבן אלמה תנן כלי נתר וכלי חרס כו׳. וקשה לרשב״א דהוה ליה לאתויי ברייתא דתוספתא דכלים מחט וטבעת ושולי כלי עץ וכלי זכוכית וכלי עצם אין ממלאין בהן ואין מקדשין בהן ואין מצילין בצמיד פתיל אלמא דמיטמאין מגבן ואמאי מייתי הא דלא מצי לאוכוחי מינה אלא על ידי דיוק כלי נתר וכלי חרס הוא דטומאתן שוה כו׳ ועוד אהך דמייתי איכא למימר דלא חשיב אלא כלי נתר וכלי חרס דהוו דאורייתא דכלי נתר נפקא לן בת״כ דכתיב [וכל] כלי חרס לרבות כלי נתר:

ה״ג רש״י מיטמאין ומטמאין מאויריהן ומיטמאין מאחוריהן *ואין מיטמאין *מגביהן ופירש דמיטמאין מאחוריהן במקום חקק בית מושבן כל שכן דמטמאין אחרים כדמוכח בפ׳ העור והרוטב (חולין דף קיח.) מרובה מדה לטמא ממדה ליטמא דהשתא עיולי עיילא אפוקי מיבעיא והא דלא קתני מטמאין ומיטמאין מאחוריהן כדתנן גבי אויריהן משום דגבי אויריהן יש חידוש משניהם מה שאין כן בכלים אחרים שאינם מטמאין ולא מיטמאין מאויר אבל במה שמטמא אחרים מאחוריו אין זה חידוש דאפילו מגבן נמי מטמאין אחרים וכן כל הכלים וכ״ש אלו מאחוריהן דאיכא חקק אבל מיטמאין מאחוריהן תנא לאשמעינן דאע״ג דאין מיטמאין מגבן אפילו הכי מיטמאין מאחוריהן ולהכי לא עריב להו מטמאין ומיטמאין מאויריהם ומאחוריהן משום דבאויריהן הוי חידוש משניהם אבל באחוריהם אין חידוש אלא במיטמאין לחוד א״נ מטמאין מאויריהן היינו דאוריי׳ אבל מאחוריהן לא הוי אלא מדרבנן ועוד דמיטמאין מאויריהן היינו כל הכלי אבל מיטמאין מאחוריהן מצי למימר שאין מיטמא אלא גבו לבד והא דתניא בת״כ מרובה מדה לטמא מליטמא שמטמא אחרים מאחוריו ואין מיטמא מאחוריו מצינו למימר דאחוריו דקאמר התם היינו גב ולא חקק בית מושב א״נ אינו מיטמא מאחוריו מדאוריי׳ אבל מדרבנן מיטמא א״נ אפי׳ מדאוריי׳ מיטמא מאחוריו והא דקאמר אינו מיטמא מאחוריו היינו כולו דאינו טמא כשקבל טומאה מאחוריו אלא גבו אבל תוכו לא והשתא אתי שפיר הא דאמרי׳ בפ׳ אלו מומין (בכורות דף לח: ושם) כלי חרס נטמא גבו לא נטמא תוכו משמע דגבו מיהא טמא והיינו כי נטמא מאחוריו במקום חקק וקרי ליה זימנין גבו וזמנין אחוריו ומה שכלי חרס מציל היינו אפילו ביש לו חקק שאם נטמא גבו תוכו טהור גמור והא דתניא בתוספתא דכלים כלי חרס אין לו טומאה אלא מאוירו והיינו לא אתי למעוטי אחוריו אלא גבו וחקק הוי בכלל אוירא והקשה ה״ר אליעזר הזקן ז״ל לפ״ה דתניא בתוספתא דכלים זה הכלל כל המשמש כפוי בכלי חרס טהור ואחורים הן משמשין כפויים ותירץ רבינו שמואל דהתם בכיסוי קדרה ואלפס דאיירי בהם התם לעיל כמו שמפורש הטעם בת״כ יכול שאני מרבה אף חפוי הכלי ת״ל אשר יעשה מלאכה בהם פרט לכיסוי הכלי שאין עושין בהן מלאכה אבל אחורים פעמים שכופין פניהם למטה ועושין בהן מלאכה בתוך אחורים ור״י מפרש דגרסי׳ הכי מטמאין מאחוריהם פירוש מאויר אחוריהם אם קבלו טומאה מתוכן ואין מיטמאין מגבן פירוש לא מקבלי טומאה אפילו בנגיעת גבן וכ״ש מאויר אחוריו דאין מקבלין טומאה וה״ה בנגיעת אחוריו נמי לא מקבלי טומאה והא דלא נקט דאין מיטמאין מאחוריהם משום דלא נטעי לומר דהיינו אויר אחוריהן טמא להכי נקטו ואין מיטמאין מגבן דאין כאן אלא נגיעה והא דלא עריב ותני להו מטמאין ומיטמאין מאחוריהן ומגביהן היינו משום שלא הוי מפרש רבותא בגביהן ורבותא באחוריהם אבל השתא תנן מטמאין מאחוריהן לרבותא דאפי׳ באויר אחוריהן מטמאין ואין מיטמאין מגבן דאפי׳ בנגיעה לא מקבלין טומאה*:

אלא כיון דכי נשברו יש להם תקנה. ל״ג אלא דלא הדר ביה ממאי דאמר שוינהו רבנן ככלי חרס דמשום טעם דנשברו יש להם תקנה אין סברא להוריד להם טומאה אלא משום דלכלי חרס דמי לגמרי וכיון דכבר הורידו להם טומאה משום דדמו לכלי חרס משום כיון דנשברו יש להם תקנה שוינהו רבנן כמתכות לענין טומאת גבן:

בטומאה דרבנן לא אחיתו לה רבנן טומאה. וקשה לר״י דאמר במס׳ ע״ז פ׳ ר׳ ישמעאל (דף נב: ושם) ריתך כלי לע״ז מהו אמר רב המטנה טומאה ישנה קמיבעיא להו דתנן חזר ועשה מהן כלים חזרו לטומאתן ישנה אלמא אפילו בטומאה דרבנן נמי איכא טומאה ישנה ויש לומר אע״פ דאמר התם בטומאה דרבנן היא מ״מ הכלי מקבל טומאה מדאורייתא אבל הכא כלי זכוכית דלא מקבל שום טומאה מדאורייתא אלא מדרבנן פשיטא ליה דלא אחיתו להו רבנן טומאה:

עבדי רבנן היכרא דלא לישרוף תרומה וקדשים. במאי דאין חוזרין לטומאה ישנה לא הוי היכרא דהא כלי מתכות נמי אין חוזרין לטומאה ישנה אלא מדרבנן וליכא היכרא דאורייתא וקשה לר״י דילמא לעולם לכלי חרס דמו דאין מטמאין מגבן והאי דלא תני ליה בהדי כלי נתר וכלי חרס משום דהנהו מיטמאין באויר אבל כלי זכוכית לא מיטמא מאויר דעבדו רבנן היכרא דלא נישרוף וכו׳ דכה״ג אמר בפרק במה טומנין (לקמן דף מח:) דבית הפך ובית התבלין ר׳ מאיר מטמא במגע אבל לא באויר דעביד רבנן היכרא ותי׳ ר״י הבחור דע״כ כלי זכוכית מטמו מגבן מתוספתא דכלים שהבאתי לעיל שאין מצילין בצמיד פתיל ולמאי דפרישית נמי לעיל דדווקא אטומאה גב לא שורפין שאין טמא אלא משום דדמי לכלי מתכות אבל ממה שמטמא מאויר כלי חרס שורפין אתי נמי שפיר:

רב

מסורת השש״ס

כלים פ״ב מ״א

* וזכוכית יקבל טומאה מגבין

[ע״ז עה:]

ע״ז נב. כלים פי״א מ״א

כלים פ״ב מ״א

הא דלא חשיב כלי חרס בהדייהו משום דכלי חרס מטמא אפילו בלא שוליים א״נ משום דהנהו דחשיב מקבלי טומאה אפילו מגבן [תוס׳ ישנים]

* אי דזכוכית שוינהו כמתכת...

הא דעביד הכירא בפשוטי כלי עפי מגבו משום דאין סברא לטהר עפי מגבו מפשוטי כלי כיון שיש לו בית קיבול מאחוריו [ת״י]

וע״כ לא אתי למעוטי אלא גבו דהא מקבל טומאה על ידו דאמר בהמפלת [כו.] אבן כיוצא מן ככירי׳ ומן התנור וכו׳ וקיים אפילו להכניס כדאמר בר״פ העור והרוטב [קיח:] ומיהו יש לדחות דהתם איירי בטומאת אוכלין וכלי שטף אבל בכלי חרס לא יכניס [תוס׳ ישנים]

[וע״ע תוס׳ חולין כד: ד״ה וגבו ותוספות בכורות לח. ד״ה כרי]

◆◆◆

גליון השש״ס

גמ׳ דכי נשתברו יש להם תקנה. עיין סנהדרין דף נ״א ע״א ברש״י ד״ה יש להם תקנה: שם עבדו בהו רבנן היכירא. לקמן דף מח ע״ב ד״ה דף ג ע״א:

עין משפט נר מצוה

קכד א מיי׳ פי״ב מהל׳ כלים הלכה י:

קכה ב מיי׳ פ״א מהל׳ כלים הלכה ה:

מגבן (דף צא׳ ב׳)

תשובות דשאלה למה כלי זכוכית מקבלים טומאה מגביהן

נושא

טומאה ישנה בכלי מתכת ולא בכלי זכוכית

[וע״ע תוס׳ ר״ה יט. ד״ה יהודה בן שמוע]

והא דאמר בבכורות [לח.] נטמא גבו לא נטמא תוכו ה״ה דגבו נמי לא נטמא אלא אגב דקאמר נטמא תוכו נטמא גבו קאמר נמי נטמא גבו לא נטמא תוכו והא דלא מקבל טומאה מגבו נפקא לן בפ״ק דחולין [כה.] ממוקף צמיד פתיל דטהור והא דדריש בת״כ אשר יפול מהם אל תוכו מתוכו ולא מאויר אסמכתא היא דהא תוך דרשינן בפ״ק דחולין לדרשה אחריתי [תוספות ישנים]

◆◆◆

רבינו חננאל

ור״מ הוא דאמר כיון שהשיפו לתוכן אבר ככלי מתכות דמי שהכל הולך אחר המעמיד וטמאין ומטהרין דתניא כלי זכוכית שניקבו כו׳ ואקשינן אם ככלי מתכות הן יחזרו לטומאתן ישנה כו׳ ושנינן טומאה ישנה דרבנן וכי אחיתו להו רבנן טומאה בטומאה דאורייתא בטומאה דרבנן לא אחיתו להו טומאה ואקשינן והא פשוטיהן טומאה דאורייתא היא בכלי מתכות ובכלי זכוכית שנינו פשוטיהן טהורין ושנינן עבדו בהו רבנן היכירא ללמד כי אינן ככלי מתכות לכל מילי.

רב